LA FONT DE LA GRUTA

Llavors n'eren propietaris «els Mateuets», uns germans solters i amb poca família que, no sabent a qui posar amor, el posaven a les fonts; en tenien dues: la Gruta, i la de la Mare de Déu, moderna la darrera, acarada al sol, oberta i amb intervenció del ciment, material que acostuma d'espatllar les coses quan són veritables. Amb la mort dels Mateuets, que les vetllaven nit i dia, una ensulsiada deixava l'indret intransitable. **I vet aquí com la font de la Gruta i els propietaris desapareixien d'un plegat, fosos en una mateixa abraçada. Història trista, car el lloc era d'encanteri.** Mai no hi entrava el sol. A l'estiu, en arribar-hi, després d'haver pujat per un camí dels que fan drecera, que solen ésser els pitjors, et calia posar-te la roba per a no refredar-te. Els Mateuets, quan parlaven, no se'ls sentia del coll de la camisa. Feien bé, que en aquell indret només la font tenia la paraula.

La font de la Gruta de Montblanc.
Imatge: Postal de Fototípia Thomas de Barcelona.
Museu Comarcal de la Conca de Barberà

Josep M. POBLET I GUARRO (1897- 1980)
«La font de la Gruta» **(1961)**

(*La Conca de Barberà: la meva terra*, Barcelona, 1961).
Nascut a Montblanc, l'escriptor i polític català Josep M. Poblet Guarro va conrear la narrativa, l'assaig, el teatre, la poesia i el periodisme i va escriure un remarcable nombre de biografies. Mai oblidà la seva vila natal, que va tractar en una part de les seves obres literàries i històriques. L'obra esmentada és una monografia sentimental sobre la seva terra d'origen.

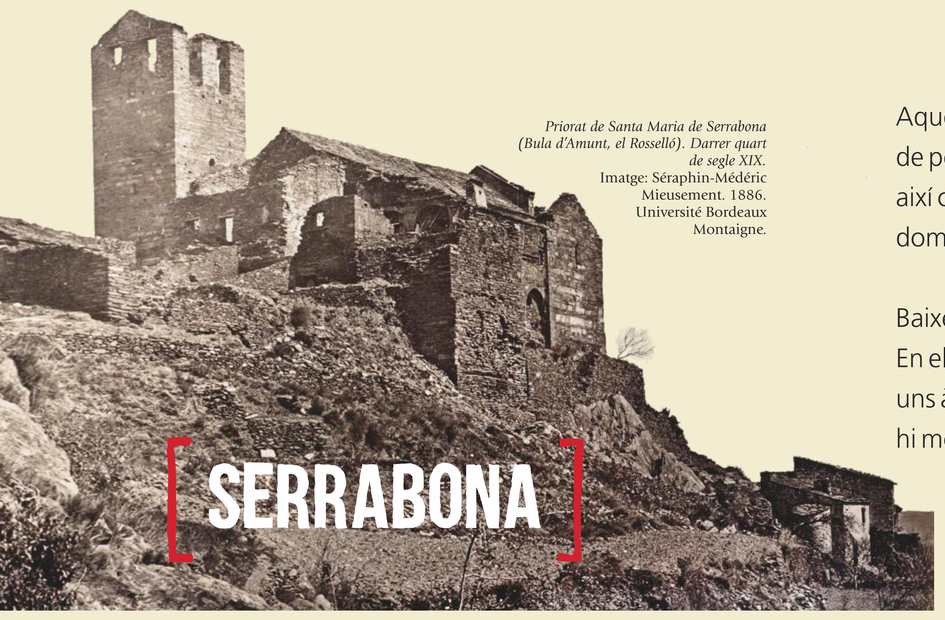

Priorat de Santa Maria de Serrabona (Bula d'Amunt, el Rosselló). Darrer quart de segle XIX.
Imatge: Séraphin-Médéric Mieusement. 1886. Université Bordeaux Montaigne.

SERRABONA

Aquest monestir amb sa quietud
de pedres daurades,
així com les fulles per l'aire colrades,
domina la vall i la solitud.

Baixeta, la porta té un arquet de lloses.
En els capitells encara sencers,
uns àngels guardant les ales recloses
hi mouen per sempre florits encensers.

A dintre, en la fosca, hom veu clarejar
per sempre aplegades
les feres del bosc a cada pilar,
i apunta el centaure les fletxes malvades.

Aquest monestir s'és tot adormit.
Les arnes roseguen casulles brodades.
Amb una veu feble que plora l'oblit,
l'aigua degotina del sostre, a vegades.

Josep Sebastià PONS (1886 – 1962)
«Serrabona» **(1911)**

(*Roses y xiprers. Poesies rosselloneses,* Perpinyà, 1911).
El poeta rossellonès Josep Sebastià Pons va contribuir a difondre i a mantenir viu el conreu literari del català a la seva terra, la Catalunya del Nord, així com a estudiar-ne la tradició literària en la seva obra de recerca. La poesia va esdevenir per a ell un laboratori experimental. N'és fruit el llibre *Roses i xiprers*, el seu primer poemari.

EL CASTELL DE CENTELLES

Un escut ple de flors surt en relleu del mig de l'arcada i els daus i lleons en son camp esculturats s'entrellacen amb les arrels de l'heura que l'estreny en ses fibres a l'enfilar-se per la muralla, i penja gronxant-se amb olorosa verdor dalt dels merlets i sageteres formant un dosser que sombreja un fragment d'una gran torre que defensava l'entrada, jaient avui a sos peus convertida en pilots de runa, i que, conservant-se dret encara, s'enlaira guarnit de bardisses, de molsa, de flors i d'entortolligat brancatge.

Dintre el castell s'entreveuen, servint de fons al quadro, munts i més munts de parets caigudes i una rajada de pedres que sortint-ne salten costa avall, simbolitzant que tanta bellesa no pot contenir ja tanta ruïna... **Existeixen antics castells que verament sembla que siguin fets per contemplar-los arrunats.**

Ruïnes del castell de Centelles (Sant Martí de Centelles, Osona). ca. 1919
Imatge: Emili Pellicer i Boulanger. Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya.

Santiago RUSIÑOL (1861- 1931)
«Lo castell de Centelles. Impressions y paysatge» (fragment) **(1882)**

(A: *Butlletí Mensual de l'Associació d'Excursions Catalana*, núm. 49 (octubre de 1882), 180-182 i núm. 50 (novembre de 1882), 198-207, sp. 202)
Santiago Rusiñol es va integrar de jove a les entitats excursionistes primerenques i, com en molts altres casos, els seus textos en els butlletins van esdevenir un autèntic aprenentatge. En aquest cas relata l'excursió que, l'any 1882, va fer amb un grup d'amics fins al castell de Centelles.

Vell campanar i església de Sant Joan Baptista de Benissanet (la Ribera d'Ebre) destruït pels bombardejos de la Guerra Civil.
Imatge: Arxiu Associació Cultural Artur Bladé i Desumvila (cedida per Mercè Papaceit).

CAMPANAR VELL DE BENISSANET

Vaig pujar al terrat per tal de veure la cara de la nit. Les branques de les acàcies servaven encara l'olor i la tebior del dia. Feia celístia, amb els estels a munts, com granets d'arròs. **Vint anys enrere, del terrat estant, hauria albirat la silueta del vell campanar —una altra víctima innocent de la guerra, una altra de les coses que no veuria mai més.**

Artur BLADÉ I DESUMVILA (1907- 1995)
«Retorn al poble natal» (fragment) **(1973)**

(*Viatge a l'esperança*, Barcelona, 1973).
Escriptor de l'Ebre català i cronista de l'exili. Republicà i catalanista, es va exiliar al final de la Guerra Civil a França i a Mèxic. A *Viatge a l'esperança* narra el seu primer retorn a Catalunya, cinc anys abans del definitiu; en la visita a Benissanet, el poble on va néixer, troba a faltar elements destruïts durant el conflicte, com ara el seu campanar.

CASTELL D'ESCORNALBOU

La primera il·lusió de Toda fou Escornalbou, un vell convent de franciscans abandonat que comprà i féu restaurar. Encarregà les obres a Puig i Cadafalch, però no s'entengueren.

— Puig —deia Toda— volia fer un convent nou i probablement tenia raó; però jo el volia vell, perquè estava cansat de coses noves... És el que passa.

Vaig anar a Escornalbou moltes vegades. La situació del convent, penjat sobre el Camp de Tarragona, és excepcionalment bella. **Des dels seus murs s'albiren vint-i-set termes municipals. El panorama sobre la terra i el mar té, a part de la immensitat panoràmica, una fascinadora, finíssima bellesa.**

Josep PLA (1897- 1981)
«Eduard de Toda» (fragment) **(1971)**

(*Tres senyors*, Barcelona, 1971).
Considerat el millor prosista en català del segle XX, Josep Pla i Casadevall va escriure diverses biografies. A *Tres senyors*, que inclou «Un senyor de Barcelona», «Un senyor de Terra de Foc» –biografies dels germans Rafael i Jacint Puget–, i «L'escultor Josep Llimona», retrata Eduard Toda i Güell, qui comprà i féu restaurar el monestir d'Escornalbou per convertir-lo en la seva residència.

Excursió al castell d'Escornalbou. Grup de set noies al mirador del castell (l'antic claustre). 1931.
Imatge: Joana Casals (àlbum), Arxiu Escola de Bibliotecàries. Universitat de Barcelona. Facultat de Biblioteconomia i Documentació.

Castell Monestir d'Escornalbou (Riudecanyes, el Baix Camp).
Imatge: AVIOTEC-MHC.